

УДК 378:373.5.011.3-051]:004

Олег Малишевський

ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ «ПРОФЕСІЙНА ОСВІТА (КОМП'ЮТЕРНІ ТЕХНОЛОГІЇ)»

У статті наведено об'єктивні і суб'єктивні чинники, що негативно впливають на якість підготовки студентів вищої професійної освіти. До основних таких чинників віднесено відсутність галузевих стандартів, недостатній рівень використання інноваційних технологій, невідповідність фахової підготовки вимогам галузі і ринку праці. Однією з основних умов розв'язання окреслених проблем є зміна свідомості кожного педагога, формування у нього нового педагогічного мислення і розвиток технологічного бачення усієї перспективи професійної підготовки. У статті також окреслено основні ознаки зростання інтересу вищої професійної школи до різних технологій навчання.

Ключові слова: професійна освіта, професійна підготовка, вища професійна освіта, технологічний підхід, компетентнісний підхід, компетентнісно орієнтована технологія навчання, педагогічні технології, освітні технології.

В статье приведены объективные и субъективные факторы, отрицательно влияющие на качество подготовки студентов высшего профессионального образования. К основным таким факторам отнесены отсутствие отраслевых стандартов, недостаточный уровень использования инновационных технологий, несоответствие профессиональной подготовки требованиям отрасли и рынка труда. Одним из основных условий решения обозначенных проблем является изменение сознания каждого педагога, формирование у него нового педагогического мышления и развитие технологического видения всей перспективы профессиональной подготовки. В статье также обозначены основные признаки повышения интереса высшей профессиональной школы к различным технологиям обучения.

Ключевые слова: профессиональное образование, профессиональная подготовка, высшее профессиональное образование, технологический подход, компетентностный подход, компетентно ориентированная технология обучения, педагогические технологии, образовательные технологии.

The article presents the objective and subjective factors which have a negative influence on the quality of students' higher vocational training. Among the main factors are lack of national standards, insufficient use of innovative technologies, discrepancy between the vocational training and labor market requirements. One of the main conditions for solving these problems is to change the consciousness of each teacher, the formation of his new pedagogical

thinking and the development of technological vision for the prospects of vocational training. The article also outlines the main features of the growing interest of higher vocational schools in different learning technologies. The author elaborated the basic principles defining the objectives and content of students' vocational training according to competence approach. The article presents a theoretical analysis of Ukrainian and foreign scientific and methodological resources as for defining the concept of «technology education» and its historical roots. However, the article suggests the author's definition of the concept of «competence oriented learning technology» and key conditions for its effective implementation.

Key words: *professional education, vocational training, higher vocational education, technological approach, competence approach, competence oriented learning technology, educational technologies.*

Мета вищої професійної освіти – підготовка компетентних фахівців для виконання наукоємної високотехнологічної праці в умовах швидкоплинних технологій та постійного зростання обсягів науково-технічних знань.

Оновлення вищої професійної освіти у контексті духовного, інтелектуального і соціально-економічного розвитку країни потребує підготовки спеціалістів нової генерації, спроможних ефективно виконувати свої професійні функції в умовах сучасного інформаційного простору. Сучасна вища професійна освіта знаходиться у стані переходу до нової моделі підготовки фахівців, заснованої на компетенціях, якими повинен володіти випускник вищого навчального закладу для успішної професійної діяльності і соціалізації в сучасному суспільстві, що динамічно розвивається у напрямі гуманізації і демократизації відносин, інформатизації усіх галузей та глобалізації ринків виробництва.

Сучасна освітня парадигма вищої професійної освіти передбачає розробку нових моделей і технологій підготовки випускників на базі державних стандартів, характерною особливістю яких є вимога забезпечення компетентісно орієнтованого підходу. Вища освіта сьогодні повинна повністю реорганізувати процес навчання на таких засадах, які дозволяють сформувати глибоку науково-практичну спрямованість, фундаментальність та прикладний характер професійної освіти, а також міцні суб'єкт-суб'єктні стосунки у системі «педагог – студент» з чітко вираженими пріоритетами інтересів студентів і забезпеченням вільного професійно-спрямованого розвитку їх фахових компетентностей шляхом самореалізації, самовизначення і самовдосконалення.

Нажаль, ще існує низка об'єктивних і суб'єктивних чинників, що негативно впливають на якість підготовки студентів у галузі професійної освіти і не враховують сучасні тенденції розвитку вищої освіти й вимоги ринку праці. До таких чинників ми відносимо:

- відсутність галузевих стандартів професійної освіти і, як наслідок, –

недостатня визначеність і обґрунтованість компетенцій, які нині формуються у ході навчання у вищій школі;

– недостатній рівень використання інноваційних технологій у навчальному процесі;

– орієнтація фахової підготовки (навчальних планів, змісту робочих програм тощо) на потреби вищого навчального закладу і професорсько-викладацький потенціал, а не на кваліфікаційні вимоги певної галузі й ринку праці.

Для розв'язання окреслених проблем необхідним, вочевидь, є постійне цілеспрямоване удосконалення системи організації навчального процесу, формування, розробка і впровадження сучасних інноваційних технологій, комплексний аналіз, узагальнення й адаптація передового світового досвіду професійної підготовки фахівців до вимог реорганізації вищої освіти у нашій країні.

Специфіка підготовки фахівців в рамках спеціальності «Професійна освіти (Комп'ютерні технології)» полягає у тому, що студенти повинні оволодіти технологічним характером професійної діяльності як педагога, так і спеціаліста у галузі інформаційно-комунікаційних технологій. Таким чином, актуальним завданням вищої професійної освіти є пошук ефективних шляхів формування компетентностей, які б забезпечили випускникам соціальний захист і в галузі професійної освіти, і в галузі комп'ютерних технологій.

Великого значення для нашого дослідження мають праці вітчизняних і зарубіжних науковців. Так, дослідженню окремих педагогічних технологій та їхній систематизації присвячено наукові доробки Л. Роєнко, К. Хеллера, В. Ясвіна та ін. Концептуальні положення, які розкривають сутність поняття «технологія навчання», подано у наукових дослідженнях Ю. Азарова, А. Алексюка, В. Беспалька, І. Зязюна, А. Нісімчука, Г. Селевка, В. Серікової, І. Смолюка та ін. Різні аспекти організації навчальної діяльності на засадах технологічного підходу досліджувалися у працях Дж. Блока, Т. Гілберта, Б. Гершунського, Л. Занкова, І. Зязюна, Н. Ничкало, П. Образцова, Н. Падалко, В. Паламарчук, А. Рахімова, П. Третьякової, Т. Шамової та ін.

Мета статті полягає в аналізі різних аспектів педагогічних технологій, та дослідженні їх впливу на розвиток компетентісно орієнтованої вищої професійної освіти.

Пошук шляхів удосконалення якості підготовки випускників вищих навчальних закладів, які готують фахівців для різних галузей професійної освіти, диктує професорсько-викладацькому колективу необхідність розробки і впровадження сучасних методів навчання і нових форм організації навчальної діяльності, застосування новітніх засобів навчання тощо.

Для розв'язання окреслених задач першочерговим є відмова від традиційної дисциплінарної дидактичної моделі навчання і пошук нових технологій навчання, орієнтованих на майбутню професію. Розпочинати

таку діяльність, вочевидь, потрібно із зміни свідомості кожного педагога вищого навчального закладу, з формування нового педагогічного мислення, технологічного бачення усієї перспективи фахової підготовки, особливостей навчального процесу у контексті певної спеціальності і з урахуванням її специфіки. Основними ознаками технологічного бачення є:

- чітка визначеність дидактичних цілей;
- розуміння місця кожної навчальної дисципліни у системі професійно орієнтованої підготовки;
- забезпечення навчання у контексті специфіки майбутньої професії;
- логічність, структурованість, обґрунтованість змісту навчального матеріалу;
- доцільний вибір ефективного методичного інструментарію для забезпечення відповідного рівня фахових компетенцій.

Зростання інтересу до різних технологій навчання у вищій професійній школі пояснюється об'єктивними причинами:

1. Класична дидактика вищої школи з її усталеними закономірностями, принципами, формами і методами навчання не завжди оперативно реагує на сучасні тенденції й вимоги суспільства щодо випускника вищого навчального закладу і досить часто стримує впровадження різних новацій. Отже, динаміка вищої школи залишається досить теоретичною, а методика навчання – практичною [8]. Вочевидь, вища школа потребує нині такий засіб, який би забезпечив зв'язок теорії і практики, міцну педагогічну взаємодію педагога і студента у контексті майбутньої професії.

2. Переорієнтація освітніх цілей і зміна вектору оцінювання навчальних досягнень на засадах системно-діяльнісного і компетентнісного підходів.

3. Наявність можливості проектування такої технологічної послідовності методичних компонентів педагогічної взаємодії усіх учасників навчального процесу, яка б забезпечила гарантовані результати навчання.

4. Нагальна потреба надання навчальному процесу прикладного професійно орієнтованого характеру. Ця вимога повинна виконуватися для усіх дисциплін навчального плану підготовки фахівців у вищому навчальному закладі.

5. Спрямованість сучасних освітніх реформ на підвищення рівня кваліфікації і професіоналізму викладача вищої школи, що надає навчальному процесу грамотної керованості і мінімалізує наслідки негативного впливу малокваліфікованого педагога.

Для реалізації зазначених вимог і умов процес визначення цілей навчання, відбору змісту вищої професійної освіти, організація освітнього процесу й оцінювання навчальних досягнень повинні керуватися такими принципами:

1. Розвиток у студентів здатності самостійно розв'язувати практичні задачі у різних галузях (у нашому випадку – професійна освіта і комп'ютерні технології) і видах діяльності на основі використання власного і соціального досвіду.

2. Зміст освіти повинен бути науково обґрунтованим і мати вигляд дидактично адаптованого соціального досвіду розв'язання пізнавальних, моральних, політичних, виробничих та інших проблем. Зміст освіти має забезпечувати розвиток і становлення фахових компетенцій як по горизонталі (у кожному навчальному предметі), так і по вертикалі, забезпечуючи міжпредметний професійно орієнтований зв'язок.

3. Забезпечення умов для формування у студентів досвіду розв'язання професійних проблем.

4. Оцінювання навчальних досягнень повинно орієнтуватися не на обсяг і якість отриманих знань, а на виявлення рівня сформованості фахових компетентностей. Вочевидь, це, у свою чергу, потребує розробки і використання відповідних об'єктивних методів діагностування.

Запровадження компетентнісного підходу в організації навчання у такий спосіб має явні ознаки технологічності. Отже, технологічність стає домінуючою характеристикою діяльності людини. Вона символізує перехід на якісно новий ступінь ефективності, оптимальності, наукоємності навчального процесу. Технологія сьогодні – це стиль сучасного науково-практичного мислення. Вона відображає спрямованість прикладних досліджень (у тому числі й у галузі професійної освіти і комп'ютерних технологій) на радикальне удосконалення людської діяльності, підвищення її результативності, інтенсивності, технічної оснащеності [1, с. 8].

Дефініція «технологія навчання» відіграє у нашому дослідженні ключову роль. Аналіз науково-педагогічної літератури зазначає, що поняття це багатоаспектне і науковці по-різному підходять до його тлумачення. Наведемо окремі точки зору, які є для нас найбільш цікавими.

Поняття «технологія» походить від грецького *techne* – мистецтво, майстерність і *logos* – наука, закон. Тобто поняття «технологія» можна трактувати як «наука про майстерність» [7, с. 246].

Я. Коменський вперше сформулював основну ідею, яка стала основною тезою педагогічної технології в сучасному розумінні. Ця ідея передбачала гарантоване досягнення позитивного результату, а головним завданням для досягнення педагогічної ідеї він вважав створення нового механізму навчання – так званої «дидактичної машини». «Для дидактичної машини, – писав Я. Коменський, – необхідно знайти: 1) чітко визначені цілі; 2) засоби, точно пристосовані для досягнення цих цілей; 3) чіткі правила для користування цими засобами, щоб було неможливо не досягнути мети» [2, с. 179]. Зазначена теза формує структуру будь-якої сучасної педагогічної технології: мета – засоби – умови їх використання – кінцевий результат.

Термін «освітня технологія» був визначений у 1967 році Національною радою з освітніх технологій Великої Британії [9, с. 5]. У 1970 році поняття «технологія навчання» отримує визнання на конференції ЮНЕСКО і розглядається як системний метод створення, застосування і

визначення усього процесу навчання і засвоєння знань з урахуванням технічних і людських ресурсів та їх взаємодії для забезпечення оптимізації форм освіти.

Термін «технологія навчання» розглядається науковцями у вузькому й широкому розумінні. Так існує думка, що технологія навчання – це: «мистецтво використання інструментів і машин» [9, с. 4]; сукупність прийомів і методів, матеріалів, обладнання і системи забезпечення, тобто усього того, що використовується у навчальному процесі і сприяє розвитку системи освіти [3, с. 130].

Технологія навчання розглядається як: «обґрунтований, логічно послідовний процес цілеспрямованого засвоєння знань, необхідних для професійної діяльності, що реалізується в практичній діяльності викладачів вищих навчальних закладів» [5, с. 8]; педагогічний процес, що максимально реалізує у собі дидактичні закони і закономірності, завдяки чому забезпечуються досягнення конкретних кінцевих результатів [1].

Водночас, технологія навчання – це педагогічна діяльність, яка реалізує науково обґрунтований проект дидактичного процесу і якій притаманний вищий ступінь ефективності, надійності та гарантованого результату [6].

Н. Павленко у своєму дослідженні ототожнює різні педагогічні дефініції. Так, вона зазначає, що «інтерактивні технології є технологіями навчання, виховання і розвитку особистості», тому для їх означення, на думку дослідниці, доцільно використовувати термін «педагогічні технології» [4, с. 26]. Однак, ми вважаємо, що термін «педагогічні технології» більш ємкий, оскільки включає у себе аспекти, пов'язані з розвитком особистісних якостей і вихованням.

Нам імпонує підхід П. Образцова, який розглядає технологію навчання як процес і результат. З точки зору процесу, технологія навчання – це послідовність педагогічних процедур, операцій і прийомів, що утворюють цілісну дидактичну систему, реалізація якої у педагогічній практиці приводить до гарантованих цілей навчання, тобто забезпечує досягнення прогнозованого результату навчання у плинних умовах освітнього процесу і сприяють цілісному розвитку особистості. Технологія навчання як результат може бути науковим проектом дидактичного процесу, відтворення якого гарантує успіх педагогічної діяльності [1].

На основі проведеного теоретичного аналізу компетентісно орієнтовану технологію навчання у системі вищої професійної освіти ми визначаємо як систему психолого-педагогічних процедур суб'єкт-суб'єктної взаємодії педагогів і студентів з урахуванням прагнень і здібностей останніх, спрямованих на реалізацію змісту і цілей фахової підготовки, а також на досягнення відповідного рівня професійних компетенцій як результату навчання.

Така технологія навчання передбачає:

– пошук прояву ключових фахових компетенцій у кожному конкретному навчальному предметі;

- забезпечення міцних міжпредметних зв'язків й урахування їх ролі у формування компетенцій;
- професійна спрямованість усього процесу фахової підготовки;
- побудова чіткого ієрархічного дерева компетенцій спеціальності в рамках кожного ступеня освіти у вищій професійній школі;
- забезпечення взаємозв'язку теорії і практики фахової підготовки;
- проектування забезпечення розвитку компетенцій на вертикальному рівні для усіх ступенів освіти.

Отже, технологічний підхід стає сьогодні обов'язковою умовою підвищення якості вищої професійної освіти, удосконалення його змісту і, як наслідок, – підвищення професійної компетентності майбутніх фахівців у галузі професійної освіти і комп'ютерних технологій. Перспективним, у контексті нашого дослідження, є подальша конкретизація основних компонентів фахової підготовки у вищих професійних навчальних закладах на засадах технологічного і компетентнісного підходів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Виленский В. Я. Технологии профессионально-ориентированного обучения в высшей школе: учебное пособие / В. Я. Виленский, П. И. Образцов, А. И. Уман / под ред. В. А. Сластенина. – М.: Педагогическое общество России. – 2004. – 275 с.
2. Коменський Я. А. Избранные педагогические сочинения. В 2-х т. Т. 2. / Я. А. Коменський / под ред. А. И. Пискунова. – М.: Педагогика, 1982. – 576 с.
3. Кумбс Ф. Кризис образования в современном мире. Системный анализ / Ф. Кумбс. – М.: Прогресс, 1970. – 264 с.
4. Павленко Н. О. Підготовка майбутнього вчителя початкових класів до використання інтерактивних педагогічних технологій: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Павленко Наталія Олександрівна. – Полтава, 2008. – 332 с. – Бібліогр.: с. 306–332.
5. Падалко Н. Й. Формування професійних знань в майбутніх програмістів у процесі вивчення математичних дисциплін: автореф. дис. ... канд. пед. наук: спец. 13.00.04 / Падалко Ніна Йосипівна. – Житомир, 2008. – 21 с.
6. Сериков В. В. Образование и личность. Теория и практика проектирования образовательных систем / В. В. Сериков. – М.: Логос, 1999. – 272 с.
7. Сисоева С. О. Психологія та педагогіка: підручник для студентів вищих навчальних закладів непедагогічного профілю традиційної та дистанційної форм навчання / С. О. Сисоева, Т. Б. Поясок. – Вид. 2-ге, доп. – Кременчук: ПП Щербатих О. В., 2008. – 532 с.
8. Сластенин В. А. О современных подходах к подготовке педагога / В. А. Сластенин, Н. Г. Руденко // Педагогика. – 1999. – № 6. – С. 55–62.
9. Venkataiah N. Educational Technology / N. Venkataiah. – New Delhi: Aph Publishing Corporatio, 2008. – 238 p.